

Csillaghullás I.

Fekete János

A néphit szerint, ha egy földi élet megszűnik, egy csillag fut le az égről.

Kegyetlen volt 2009 a szarvasiakhoz: a sok (olykor váratlanul és fiatalon) elhunyt között két olyan kimagasló egyéniség távozott az élők sorából, akiket e város (akkor még csak község) indított útjára. Olyan útra, amely magasba vezetett. Gyermekkorukban mindketten itt éltek, itt jártak általános iskolába, a szarvasi gimnáziumban érettségiztek. A maguk területén a legjobbak voltak. Felnevelő, kibocsátó városukat soha nem feledték. Még akkor sem, amikor méltatlanul bánt velük.

Pályafutásukról könyvek születtek, érdemeiket ismertették, méltatták. Mindkettőjükről gyermekkorom óta tudtam, a családom tagjai beszéltek róluk, de személyes kapcsolatba csak évtizedekkel később, újságíróként kerültem velük. Akkor még nem tudtam, nem éreztem, hogy ezért hálás lehetek a sorsnak. Most néhány személyes emlék felidézésével búcsúzom tőlük.

– *Danival* egy osztályba járt a gimnáziumba. Ravasz zsidó gyerek volt – mondta Gy. nagybátyám, amikor Fekete János a Nemzeti Bank első elnökhelyettese lett. – A háború idején megszorultam, ő adott kölcsönt a Szarvasi Takarékbán, rendkívül magas kamatra. Jó pártember volt, ezért került fel Pestre. Mindig a zsidó barátai segítettek.

Gy.-t élete végéig elkísérte enyhe antiszemizmusa. Ez azonban nem gátolta őt abban, hogy üzleteljen velük.

– Ha magas volt a kamat, miért vetted fel a kölcsönt?

– Mert különben csődbe ment volna az üzemünk.

– Ezért inkább hálásnak kellene lenned – jegyeztem meg. De erről soha nem sikerült meggyőződnöm. Arra viszont elegendő volt ez a vissza-visszatérő történet, hogy megjegyezzem Fekete János nevét.

*

– Tudod-e, hogy az ő aláírása szerepel a papírpénzeken – lepott meg Gy. jóval később a közléssel. Mindaddig sohasem figyeltem, hogy a pénzek alírás is szerepel. Kissé hitetlenkedve vettem elő az akkori legnagyobb papírpénzt, az ezrest. És tényleg ott volt az aláírása, meg a többin is. Aztán észrevettem, hogy az MNB elnökének aláírása nem minden pénzen ugyanaz.

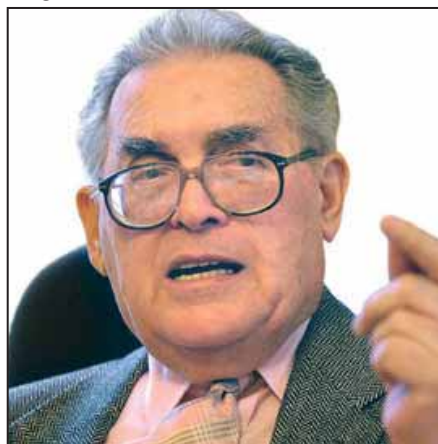
– Az elnökök gyakran változnak, olyankor az új bankókra új név kerül. Mire az összes lecserelődne, kezdhetik előlről, mert ismét megváltozott az elnök személye. De Fekete aláírása mindegyike ott szerepel. Csak tudhat valamit ez az ember! – kaptam meg életem első pénzügyi-személyügyi kiképzését.

*

Az arcát csak később ismertem meg – a televízióból. Egy interjúra jól emlékszem. 1980 körül lehetett, egy vidéki gimnázium kollégiumi vendégszobájában néztem

a televíziót. Közel az éjfélhez sugároztak egy hosszú beszélgetést. Érdeklődésem elsősorban a szarvasi származású embernek szólt, mert a pénzügyi fejtegetéseiből nem mindent érttem. De az kiderült, hogy a kisujjában vannak a világ pénzügyi folyamatai. Amikor az internet talán még nem is létezett, ott volt az asztalán egy képernyő, amelyen egy gombnyomásra megjelentek a világ tőzsdéinek adatai, árfolyamai. Ezek képezték fejtegetésének alapját.

Már ekkor feltűnt mérhetetlen optimizmusa. Nem mondta ki Magyarország nevét, csupán egy válsághoz közeledő országról beszélt, amelynek lehetősége van arra, hogy elkerülje az államcsődöt. Érveik közül csak egyet tudtam megjegyezni: nyitás a nyugati pénzügyi világ felé. Akkor még nem fogtam fel, milyen forradalmi gondolat volt ez nálunk.

Csak később tudhattuk meg, hogy Magyarországot államcsőd fenyegette, és azt is, hogy az általa említett nyitás megtörtént. Mindez titokban, szovjet beleegyezés nélkül. Azt pedig még később, hogy ennek a nyitásnak a szülőatyja volt. Az államcsődöt pedig elkerültük.

*

Azt is csak a hírekből tudtam meg, hogy 1986-ban ő lesz a város harmadik, független képviselőjelöltje. Bonyolult história, sokan elmondták, sokan megírták. Ahányan, annyiféleképp. (A napokban a késő esti órákban kereset meg az akkori események egyik helyi szereplője. Felháborodottan kérte segítségemet az „igazság” nyilvánosságra hozására. Ő, csakis ő és a főnökei kérték fel Fekete Jánost a jelöltségre, de az egyik helyi kiadvány szerzője ezt másnak tulajdonítja.)

– Pedig ezt Fekete is megírta a könyvében! Most olvasom, itt van a kezemben. Ez bizonyíték! – hajtogatta felháborodottan. Csak hosszas gyözködés után tett le „bizonyos lépések” megtételéről. (Olvasmat mindkét variációt. Kíváncsi lennék, mit mondana Z. Robi, az események egyik kulcsfigurája, ha élne. Az ő neve ugyanis egyik történetben sem szerepel.)

Az viszont tagadhatatlan, hogy fölényes győzelme a választásokon a két „hivatalos” jelölt felett egyfajta lázadás volt. Ha úgy tetszik, a rendszerváltás korai előszele.

*

Három évig ő volt az isten Szarvason. Kialakult körülötte az a holdudvar, amely ilyenkor ki szokott alakulni. Ki érdekből,

ki megalkuvásból csapódott hozzá, de bizonyára akadtak őszinte barátai, tisztelői, meg haszonélvezői is.

1988-ban nyugdíjba vonult. '89-től fogyni kezdett körülötte a levegő. Az első szabad választás (1990) alkalmával a szarvasi lelkész elsőprő győzelmet aratott fölötte. Fekete János Szarvason nem szívesen látott vendég lett.

Hirtelen visszajára fordult minden. „Bűn” lett baloldalisága, zsidósága, minden korábbi pénzügyi tevékenysége. Képtelenebbnél képtelenebb állítások röpködtek tényként. (Ő adósította el az országot; zsidó barátainak játszotta át; kistársában, egyenest Moszkvába vitte a megszerzett kölcsönöket stb.) 1994-ben a szocialisták már képviselőjelöltnek sem kérték fel.

*

1996-ban kért tőle a Szarvasi Krónika szerkesztősége interjút. Elsősorban azért, hogy ismerjék meg múltjának szarvasi szakaszát, karrierjének állomásait. Másodsorban: neki is legyen megszólalási lehetősége, ne csupán mások beszéljenek róla.

Készséggel állt a Krónika rendelkezésére. Az interjú megjelent a Szarvasi Krónika 10. számában, majd ugyanebben az évben az Emberközelség című publicisztikai kötetben, ezért tartalmát nem kívánom részletesen idézni. Hogy mit jelentett a bankvilágban 1996-ban a „száműzött” bankár? A Leumi Hitelbank Rt. igazgatótanácsának elnöke; a Magyar Befektetési és Fejlesztési Bank Rt. elnöki tanácsadója. (A bank ekkori elnöke Medgyessy Péter, korábbi miniszterelnök-helyettes, későbbi miniszterelnök.) És a nemzetközi pénzügyi kérdőjelezhetetlen tekintélye, több külföldi pénzügyi tanácsadója, igazgatótanácsának tagja.

Előzetes bejelentkezéssel, háromszoros zsilipen, két biztonsági őron és egy titkárnői szobán keresztül lehetett irodájába bejutni. Az irodája inkább praktikus volt mint elegáns. Az interjúra felkészült. A bemutatkozáskor már tájékozott volt, ki vagyok. Azonnal tegezésre váltott, és volt osztálytársát, Dani nagybátyámat említette, a család eredeti (tót) nevén, ahogy ő is merte. (Későbbi találkozásaink során mindig ezen a néven szólított.) Családi iratok, fényképek, jegyzetek dokumentumok sorakoztak előkészítve az asztalon. Lát szott, hogy az adott körülmények között fontosnak tartja ezt a beszélgetést. (Sajnálatos tény, hogy a később postán visszaküldött fényképcsomag helyett feltépett, üres borítékot találtak a postaládájukban. A pótolhatatlan gyermek- és ifjúkori fényképek elvesztek. Akkor tudatos atrocitásnak vélték. Ma is úgy gondolom, hogy a posta hanyagságának következménye. Ezek után – 2004-ben – a gimnázium arcképcsarnokához alig lehetett kikönyörögni tőlük egy ifjúkori fotót.)

Egyenrangú partnerként kezelt. Szakmai dolgokról kezdett beszélni, de a szarvasi időkre tereltem a szót. Szívesen beszélt családjáról, pályakezdéséről. Jó mesélő volt, anekdotikus elemekkel mutatta be múltjának ezt a szakaszát. (Alighanem a Krónikában jelentek meg először azok a „zseniségéről”, a hadifogságáról, a helyi és